

Föreningen Gamla Carlsrona
Medlemsblad

Kaulskroniten

TÄVLINGEN AVGJORD: "CARLSCRONITEN" VINNANDE FÖRSLAG!

MEDLEMSBLADET DÖPT TILL "KAULSKRONITEN"!

Juryen fann "CARLSCRONITEN" mest tilltalande av de insända namnförslagen. Då detta förslag insänts av två deltagare medan två andra insänt förslag med stavningen Carlskroniten respektive Karlskroniten beslöts att utdela två första och två andrapris.

Förstapristagarna Bert Svanstein och Jan-Anders Cronholm får var sin Noblingbok medan andrapristagarna Arne Fredriksson respektive Lajla och Rolf Svedberg får dela på två "Karlskronabilder".

Vi ber att få gratulera pristagarna och tackar samtidigt alla dem, som deltagit i namnförslagstävlingen.

Sedan tävlingen avgjorts har föreningen fått den stora förmånen att som vinjettbild få använda en av Sten Ljungcrantz välkända backlagsbilder. Då stavningen "Kaulskroniten" bättre harmonierar med bilden, har namnet slutgiltigt fastställts till just "KAULSKRONITEN".

MINNEN KRING ETT TORG

Åter föreligger ett nummer av vår medlemsskrift, det andra i ordningen. Som redaktör vill jag skriva en inledning, som rör vår stad.

Minnen från barndomen och de tidiga ungdomsåren, som etsat sig in i minnet, kan vara av de mest skilda slag, som vinterns isblommor, då de färgades gnistrande röda av den uppgående solen mot fönsterrutan, eller hur en varm sommardag "bonnasmöret" i lerkrukan, inköpt på lövmarknaden, svettas tårar på ytan.

Vårt Stortorg - denna plats med arkitektur från stadens storhetstid, där vi inte endast haft vår dagliga torghandel, utan också den efterlängtrade lövmarknaden, där man minns midsommarblomstrens fägring i zinkspannarna hos kransbinderskorna på Ristorgsbacken.

Under min barndom på 40-talet fylldes Johannisnatten av doften av nattviolerna, som vi alltid köpte hem till hemmet i vaktmästarebostället på länsresidenset vid Kungsbron.

Barndomen! - Plötsligt träder inom mig minnet fram av en vintermorgon, då decemberslasket förbytts i kyla, så att de kullerstensbelagda gatorna bemantlats med is, minnet av då jag för första gången var stor nog att följa med pappa till Ristorget att se ut vår julögran.

Personliga minnen: julhandel - midsommarhandel, båda förknippade med Stortorget.

Sten A Petersson

OKTOBER: SONNEYS ORKESTER MED MARIANNE KOCK

NOVEMBER: JOHN RUMENIUS OCH LASSE HALL

Dessa rubriker anger i korthet föreningens satsning på höstens trivselkvällar. Båda programmen är utformade med utgångspunkt från medlemmars önskemål. En dansafton och en föredragskväll.

Lördagen den 18 oktober kl. 19.30 på Rotundan, Gräsvik:

En ny chans för de många hundra medlemmar, som ej kunde få biljetter till förra höstens jubileumskväll i Sparre, att få dansa till Sonneys orkester. Som bekant var det utsålt fem veckor i förväg förra året.

Sonneys orkester - detta välkända karlskronaband, som spelade under åren 1943-63 är i dag legendariska i örlogsstaden. De fick sitt stora genombrott 1954. De spelade i Lyckeby med Charlie Norman, som skrev om dem i veckorevyn. Nalenchefen Topsy Lindblom läste artikeln, och tog dem till Gata Regerings - landets genom tiderna mest populära danspalats för ungdom.

Orkester-Journalen arrangerade en tävling över hela riket. Sonneys tävlade i Växjö och vann! Priset blev en stockholmsresa, till riksfinalen i Konserthuset. Rune Öfvermans orkester blev dock Karlskronagrabbarna för svåra.

Bandet spelade onsdag, lördag och söndag och framträdde i Karlskrona mest på Rotundan och Savoy samt i Vämöparken.

Kvällens vokalist, Marianne Kock, hette i efternamn Nilsson, när hon på fentiotalet debuterade i ett Hagge Geigert-program i läroverkets aula. Genombrottet kom, då hon vann en tävling på Carolus, och efter detta kom hon att sjunga med Sonneys.

Lördagen den 29 november kl 18.00 i läroverkets aula

Föredrag av John Rumenius - författare, sjökapten och officer i flottan. Som sådan tillbringade han flera år i örlogsstaden. Han har som pensionär många strängar på sin lyra. Han har bla specialiserat sig på forskning om karolinertiden, givit ut egna skrifter i ämnet samt svarat för översättningar till svenska. Han har hållit flera föredrag i ämnet och skall denna kväll tala om Karl XII:s betydelse för Karlskrona, vilken enligt Rumenius var större än vad många tror. Det är en initierad och skicklig föreläsare, som uppträder för första gången inom föreningen.

Den 29 november 1956 stod karlskronasonen Lasse Hall överst på prispallen i Olympiastadion i Melbourne med svenska flaggan hissades i topp och "Du gamla, Du fria" spelades.

Karlskronas genom tiderna främste idrottsman hade upprepat bravaden från Helsingfors 1952, då han tog guld i modern femkamp. Han vann även två VM i grenen; 1950 i Schweiz samt 1951 i Helsingborg. 1950 blev han även mästare i lag.

Hans avsikt var att försöka få en tredje OS-medalj i Rom, men oturligt nog fick han en häst över sig på träning, blev skadad och kunde ej ställa upp. På dagen 30 år efter bedriften i Melbourne berättar Lasse Hall om sin framstående karriär som modern femkampare.

Tipspromenaderna "Karlskronalunken", 5 lördagar from 27/9
Föreningen är medarrangör. Se annonser i ortspresen.

MÅNGA ÄLDRE BOKTITLAR ÄR NU SLUTSÅLDA

Denna spalt behandlar föreningens böcker, och framför allt presenteras vad som finns i lager. Vi kan konstatera, att vi säljer mycket böcker, eftersom följande titlar tagit slut de senaste åren:

(Första årtal anger det år boken sålts slut, årtalet efter boktiteln anger utgivningsår)

1983: LIND?, 1973

Guldsmedsämberet i Karlskrona, 1967

En karlskronaborgares dagbok, 1966

Beskrifning om Nettraby socken, 1979

1984: NAEJ, Nättrabybanan, 1980

1985: En köpmansgård i Karlskrona, 1964

Vega-Svens Dagbok, 1979

F H af Chapman: Liv och gärning - En rysare i sydost, 1984

1986: Ett gammalt handelshus, 1977

Gamla Karlskrona i nytt ljus, 1978

Nedan följer några titlar, som endast finns kvar i ett fåtal exemplar. Medlemmar, som önskar komplettera sin Karlskronasamling med dessa böcker gör klokt i att göra en omedelbar beställning.

Staden i våra hjärtan, 1976, (40:-)

50 års tjänstgöring i Kungl. Flottan, 1976, (25:-)

Amiralitetsskolan, 1976, (30:-)

Minnen och historier (KALN), 1979, (30:-)

Ordensliv i Carlskrona, 1980, (70:-)

I ett begränsat antal finns följande böcker tillgängliga:

Sällskapet Jultomtarna, 1977, (35:-)

Landsortsteater i Karlskrona, 1977, (35:-)

Kvarteret Läroverket, 1982, (20:-)

För fullständighetens skull presenteras övrig, av föreningen utgiven litteratur, som finns till försäljning:

Spårvagnen lådan, 1980, (35:-)

Där har jag mina rötter, 1981, (35:-)

Karlskrona Teater och samtida scener (Gamla Teatern), 1981, (50:-)

Edward - en sjökadetts brev och dagböcker, 1982, (45:-)

Minnen och berättelser (Rikard Svensson), 1982, (75:-)

Karlskronabilder, 1983, (110:-)

Tore Nobling, 1985, (125:-)

Utöver föreningens egen utgivning saluförs följande böcker:

Karlskrona 300 år del I, (195:-)

Karlskrona 300 år del II (195:-)

Vi får allt som oftast förfrågningar från medlemmar angående böcker, som är slutsålda. Passa därför på att anskaffa våra kvarvarande titlar NU. Väntar Ni, kan de ta slut.

Titta in i vår klubblokal, Borgmästaregatan 1, då vi har onsdagsöppet kl 17-19 (sept-april). Ni som bor utanför staden: ring gärna 0455-10191 samma tid, eller skriv och rekvirera från Föreningen Gamla Carlskrona, Borgmästaregatan 1, 371 31 KARLSKRONA, så skickar vi böckerna till Er per post.

Telefonsvaren 0455-10190 ger dygnet om aktuellt besked om föreningens verksamhet.

TEATERGATAN

Minnen från
en försvunnen Karlskronagata

av Gunnar Strindhagen

Husen Teatergatan 6-14 sedda från höghuset

Detta är berättelsen om en gata, som inte längre finns. Om dess gårdar och hus, som raserats av grävskoporna. Men också om dess människor, av vilka jag var en. Jag kommer ofrivilligt att tänka på sången om "Lyckliga gatan", som med sin vemodiga melodi förtäljer: "Lyckliga gatan, du finns inte mer, du har försvunnit med dina kvarter". Och så vidare: att barnen är borta och skratten har tystnat, och att mäktiga betongkomplex nu reser sina fasader mot skyn mellan asfalterade gator.

Det är precis vad som skedde med Teatergatan. Den är för mig barndomens "Lyckliga gata". Fågelsången har tystnat, visserligen var det mest gråsparvar, men i alla fall fåglar. Barnens rop och skratt hörs inte längre. Men i stället hörs det dova dånat från släggor, som slår mot stora fartygsplåtar.

Jag vill försöka beskriva hur vi hade det på vår gata omkring åren 1920-1934. Beskriva vår gatas särart, ty det var en märklig gata på många sätt. Jag vill också visa hur bundna av traditionen till den svenska flottan vi var, de flesta som varvsarbetare.

Teatergatan började vid varvet och gick västerut nerför en backe, som kallades Petter-Nilsabacken. Den hade en egendomlig form, denna gata. Dess övre del hade formen av ett mindre torg och hade nr. 6-14. Huset i nr. 14 bildade ena sidan i detta "torg". Backen gjorde en svag högersväng och korsade Baggensgatan, varefter den fortsatte ner till varvsmuren. Men när den

Karl A Anderssons vapensamling. Foto 28/8 1925.

Men pappas största intresse var i alla fall sjön. I början hade han en segelbåt tillsammans med sin bror, men senare skaffade han en motorbåt. Den hade vi i många år, och otaliga är de turer vi gjorde i Karlskronas västra skärgård, till dess kriget började och bensinen ransonerades. Att meta aborrar var hans stora hobby. Han kunde stiga upp kl 4 en söndagsmorgon, köra ut till ett bra metställe, och komma hem med en knippa aborrar. Sen rensade och stekte han dem, och bjöd familjen till frukost. Skulle han någon gång glömma sina meten på Ekholmen, där han hade båten förtöjd, då var dagen förstörd.

Våra grannar i samma våning som vi, var en fru Andersson med två barn. Sonen, som hette Gösta, räknar jag som en av mina bästa ungdomsvänner. Han övertog senare en av Ernst Elméns specialaffärer. Dottern, som var något äldre, brukade ibland roa sig med att spela zittra, men för det mesta var det grammofon. Hennes favorit var tydligen Karin Juel när hon sjöng "En natt på Ancora bar--", för den drog hon igenom varje kväll när hon kom hem från jobbet.

Dom hade som inneboende en på den tiden känd torghandlare, nämligen August Persson, vanligen kallad "Ägga-Persson". Det var en originell man. Han brukade stå på Stortorget och Ristorget och sälja frukt och ägg. Men han var inte så noga med om det var sekunda varor. Jag minns en gång, när en fru skulle köpa ägg. Hon såg lite misstänksamt på äggen, och frågade: "Dom är väl inte sura?" Ägga-Persson böjde sig ner och tog upp ett ägg ur lådan och sa: "Det skall jag säga lilla frun, att här finns bara prima varor." Varefter han knackade itu ägget, och sörplade i sej innehålllet framför den förvånade frun. Och inte mindre förvånad var jag. Här stod hans trovärdighet som handlande på spel. Som medhjälpare till honom ibland, visste jag hur "prima" hans varor var. Han hade emellertid tur, som fick tag i ett friskt ägg.

Nere vid varvsmuren bildades en öppen plats, som kallades för Møljen, och som användes mycket till fotbollsplan. När de stora pojkarna var här och spelade blev det ofta högbollar varvid bollen åkte över varvsmuren. Min bror Erik, som var vig, blev då ofta anmodad att klättra över och hämta bollen. För det brukade han få tio öre per gång. Det var riskpengar, om han skulle bli ertappad av varvspolisens, som med hund gjorde sina rondor.

Här nedanför backen bodde folk, som vi uppe på backen lärde känna, kanske mera på avstånd.

Där bodde två familjer Pettersson där männen var bröder. Den ene var timmerman på varvet, den andre var eldare i sjöreservens värmecentral. Dessa män var gifta med två systrar och hade en stor barnaskara att försörja. Bägge familjerna hade var sin lilla stuga i korsningen Teater- och Baggensgatorna, mitt emot varandra. Här i korsningen stod dessa gators allmänna pump, där även vi, som bodde på "övre plan", hämtade vatten. Här låg även en stor brandbrunn, täckt av ett kraftigt brädskydd c:a 3x4 meter. I detta var en lucka infälld varifrån brandkåren skulle hämta vatten vid eventuell eldsvåda. Denna brandbrunn användes förr som dricksvattenbrunn till dess vattenverkets pump kom på plats. Den senare var av gjutjärn och försedd med en arm med en vikt. På brandbrunnens plana yta kunde ibland ungdomarna ta en svängom på kvällarna, till stort föret för de äldre, som behövde sova.

Största huset här nere var Baggensgatan 5, som var hörnhuset mot Teatergatan. Det beboddes av fyra familjer, bland annat av en målare på varvet, som hette Pettersson och hade sju barn. Där bodde även en familj, som hette Berg, också med många barn.

Intill detta hus och med adress Teatergatan 51-52 låg ett annat hus, som tillhörde kronan. Det var ett tvåfamiljshus och på nedre botten bodde varvspolis C. A. Andersson, även han med sju barn. Så mycket tid över kunde väl en sjubarnsfar knappast ha, men jag vet, att han tillhörde Karlskrona Schackklubb och kunde någon gång komma upp till oss, och ta ett parti schack med pappa. Andersson var vicevärd i gården, som dessutom som hyresgäst ovanpå hade en underofficer vid namn Johansson.

Det låg ett hus till på denna gatstump. Det kallades allmänt Humlan, varför vet jag ej. Här bodde en eldare på varvet, som hette Andersson.

På Baggensgatan 9 men med ingång från Teatergatan bodde en familj Malm. Familjen hade många söner, de flesta anställda på varvet. En av sönerna spelade dragfspel. Detta tog han ibland med sig upp i Gröna Gången, där det alltid var gott om barn och ungdom. Den blivande sångaren Gustav Gervén, som också brukade vara där, medverkade då gärna med någras visor.

Sista huset här nere på norra gatan beboddes av en underofficer vid flottan, som hette Gummesson.

Lek och friluftsliv

Vi förflyttar oss i fortsättningen till "övre plan", dvs. till de fem gårdar ovanför backen, som bildade en enhet. Eftersom gatan här var ganska bred, fanns här plats för en mindre fotbollsplan, där vi pojkar ofta höll till.

Gatans sydsida begränsades av ett högt rött plank med taggtråd ovanpå. Det gick ner till Baggensgatan och vidare upp till Gröna Gången. Därinnanför låg varvschefens stora trädgård. Ibland hände det, att vi sparkade bollen, så att den

hamnade i trädgården. Vi fick då gå runtom ända ner till kronostallet där entrén låg, upp genom allén och fram till det herrgårdslika komplexet och ringa på, och be att få hämta bollen. Vi kunde då någon gång mötas av själve varvschefen, som i allmänhet var en kommandör, men ibland kunde vara en amiral. Man hade stor respekt för alla de glänsande guldgalonerna, så man bockade sig djupt för denne person. Men han var alltid vänlig, så han beordrade ett hembiträde att följa med ut i trädgården och leta efter bollen.

Men det fanns andra lekar än fotboll, som roade oss. Att leka "gömme" var aldrig enformigt. Det fanns ju så många ställen att gömma sig på. De moderna bostäderna i all ära, men jag tror ej att nutidens barn har så roligt bland alla sina plastleksaker, som vi hade, när vi sprang bland tunnor, vedtravar i prång och lekte "gömme".

Rulla kula gör man väl nu som förr, kanske man även "tekar knapp" på sina håll. Men jag ställer mig tvivlande till att man "kastar pimpel" på stadsgatorna. Det var en lek, som gick ut på, att ett lag på rad skulle pricka ner en stenflisa på en lös sten.

Det fanns ett ställe på gatan, där det sköt upp några berg-hällar. Där brukade vi sitta, när vi inte förbrukade vår energi på annat sätt. Där var också en plan, där flickorna brukade hoppa hage. Pojkarna också för den delen, men aldrig tillsammans med flickorna.

Men det var inte endast som lekplats, som denna plan skulle användas. Den skulle också brukas vid tvätt som klädtorkningsplats. Fyra till fem kraftiga stolpar hade grävts ned i marken, och här hängde gatans familjer upp sin tvätt. Det gick tom ett streck bort till belysningsstolpen.

Så lekte man krig. Gatans barn hade ibland små lokala krig med varandra, mest på lek. Men ibland förekom riktiga slag mellan hela stadsdelar. Jag minns särskilt "Slaget vid sprängningen" mellan Björkholmen och Västerudden. Det var inte på lek utan på allvar. Där var säkert närmare hundratalet pojkar inblandade. De pucklade på varandra med träsvärd och käppar. Vilken sida som vann vet jag inte.

Vad det gäller vinterlekar var vi väl lottade på vår gata. Var det snö, hade vi vår präktiga kälkbacke rakt utanför husen. Vi tre pojkar i vår familj fick samsas om en större, bred kälke, en "dunderäska", som med dunder och brak meddelade omgivningen att "här kommer vi". Det var inte bara vår gatas barn som åkte här, det kom barn från halva Västerudden. De visste att här var det bara att åka, ingen korsande trafik fanns att ta hänsyn till.

Men för den skull var backen inte riskfri. I Baggensgatans hörna stod en lyktstolpe cirka 1,5 meter från knuten. Den måste man se upp för, annars kunde det gå illa. Körde man utanför gick det bra. Men det fanns en del, som skulle visa sig särskilt duktiga, och dom skulle åka mellan lyktan och knuten. En rent livsfarlig passage, men så var här också flera olycks-tillbud.

Det var inte bara på vår gata vi åkte, ibland gick vi bort till klockstapeln, till den så kallade "Mässabacken" för att åka. Då kunde det hända att skeppsgossarna samtidigt hade åkdag, så att det blev litet trångt i backen. De hade sina egna kälkar, stora och tunga, minst två meter långa. När de kom i backen, var det bäst att hålla sig undan, för det var tyngd i dessa kälkar med ett halvt dussin pojkar på varje. Ibland kunde vi civila få låna dessa kälkar, när skeppsgossarna roade sig med snöbollskrig. Det blev lite omväxling för bägge sidor.

adertonde kvarteret Mörner under del af nummer 110 på Westra Udden här i staden belägen, hvilken Ingel Pettersson och hans hustru Maria Sofia född Udenberg enligt bevittnadt köpebref den tionde September samma år tillhandlat sig af Krono Timmermannen Erik Håkansson och hans hustru Ingrid Olsson emot en överenskommen köpeskilling stor Ett Tusen Riksdaler jemte

Öfrige vilkor.

--- uti Tomtrymd innehåller Tretio och 5/9 dels Quadrat famnar. ---

(Anm. Kvarteret Mörner bytte senare namn till Drottninghall)

På gatan längs med huset fanns en trädgård, som Pettersson jämt brukade gå och pyssla i. Inne på gården hade han en annan sysselsättning: han hade höns. Jag vet ej om detta var tillåtet, men han hade i alla fall låtit inreda en vedbod till hönshus. Så de hade alltid färska ägg.

Familjen hade tre barn, som hörde till våra bästa lekkamrater. En av dem startade en trafikskola, som han drev i många år.

Här bodde även en fröken Ebba. Hon jobbade på "Porslinan" som det kallades, dvs Karlskrona Porslinsfabrik. Eftersom hon var anställd där, fick hon köpa porslin billigt. Mina föräldrar köpte genom henne ett halvt dussin tallrikar. Men det var ett märkvärdigt porslin, det ville aldrig gå sönder, hur många gånger vi än tappade det i golvet. Ett bra betyg för en god vara.

I portgången bodde fru Jenny Daag, en duktig och samhällsmedveten kvinna. Hon var änka och hade något eller några egna barn. Men dessutom hade hon tagit hand om och uppfostrat 5-6 föräldralösa barn. Hon var sjukvårdskunnig och brukade ofta få följa med en läkare på sjukbesök i hemmen.

Här bodde även en man, som kallades Kalle Fjäder. Det var en liten tjock, godmodig man, som alltid gick med en vaggande gång. Han skötte järnvägen på varvet, och skulle se till att spåren var rensade och växlarna oljade, både sommar och vinter.

Det fanns en originell sak på denna gård: under huset låg nämligen en brunn. Den låg under köksgolvet i Daags lägenhet. Mitt på golvet var en lucka infälld, som man fick lyfta upp, när man skulle hämta vatten. Sedan sänkte man ner en spann med en lina och hissade upp. Därefter las luckan på, och en matta las över. Till denna brunn fanns även en liten handpump på gården.

Folket i tian

Huset var ett tvåvåningshus med gaveln mot gatan. Det inrymde fyra lägenheter. Gården - om man kan kalla den så - var en enda lång gång, som gick vid sidan av huset. Den var cirka 1,5 m bred och avgränsades mot granntomten av ett högt plank.

Gången slutade med det obligatoriska uthuset med vedbodar och dass. Man förstår varför hyresgästerna, som bodde i bottenvåningen längst in, och på ena sidan hade utsikt mot ett plank, och på den andra mot sopboden och dassen, aldrig bodde där mera än ett år.

Den andra lägenheten mot gården beboddes av en bleckslagare på varvet.

I de två lägenheterna mot gatan bodde två kusiner med familjer, Nilsson och Svensson. De var anställda hos kronan, och hade mest körning på varvet. Men vid brandlarm skulle de ställa upp. När det blev eldsvåda på icke arbetstid, kom en bevärings springande från högvakten och larmade dem. Det kunde vara mitt i natten. Kusken fick då springa till Kronostallet på

Varvsgatan och hämta sina hästar och så vidare i full fart ner till källaren under kustartilleriets exercishus, där brandvagnarna förvarades.

En tid bodde där en man, som hette Brunström. Han ägde stadens förmodligen första ambulerande glasskiosk. Han rullade på dagarna iväg sin vagn med glass. Vid kvällningen kom han tillbaka för att ta ett par timmars rast. Sedan kunde man åter se honom rulla iväg en vagn. Men denna gång innehöll den varm korv.

Folket i tolvän

Tolvän var gården intill vår, och här bodde murare Karlsson med familj. Han var sk "förman med arbetsskyldighet", och hans arbetsplats på varvet hette "Hus och Bygge". Hans hus var ett ett och halvplanshus. Både hus och rabatter på den lilla gården sköttes med yttersta omsorg. Och var skulle halva gården vara cementerad om inte hos en murare.

Det var en liten ettrig gubbe med stor talförmåga. Han var stadsfullmäktig för högerpartiet och brukade hålla valtal vid "Enebergs hörna", som var vanlig mötesplats, när det skulle bli val. Den låg i hörnet av Baggensgatan och Varvsgatan och hade en gaslykta.

Karlsson hade en äldre son, som också jobbade på varvet. Han hette Gunnar, men kallades av arbetskamraterna för "Rostig". Även han kunde prata bra, och var politiskt engagerad. Han var även med i Bollklubben liksom Gustav Gervén i sexan. På kvällarna brukade Gustav komma och hämta Gunnar för fotbollsträning i Gröna Gången. "Bollis" hade då en särskild visselsignal. Den brukade han ofta stå på gatan och vissla, och då kom alltid Gunnar, och stack ut huvudet genom fönstret. Min bror Erik brukade ibland retas lite med dem genom att stå vid vårt fönster och hämta deras signal. Det slog aldrig fel att Gunnar tittade ut bara för att finna, att kompiserna inte stod där ute. Erik hade då dragit sig tillbaka, och stod och skrattade bakom gardinen.

Det var hos Karlssons som jag första gången fick höra hur en radio lät. Tillsammans med några kamrater hade jag blivit inbjuden att höra och se detta teknikens senaste underverk, en kristallmottagare. Vi blev väldigt imponerade av att det gick att fånga upp musik från en hel orkester i en sändning från Stockholm, och att sändningen via en antenn och en cigarrlåda med en kristallbit kunde gå ut i ett par hörlurar, som man satte över öronen.

VATTEN OCH AVLOPP, BRANDSYN

Vatten och avlopp var ett besvärligt kapitel för oss här uppe. Vi fick nämligen gå ner för backen och hämta vatten vid den allmänna pumpen på Baggensgatan. Undantaget var åttan, som hade egen brunn och endast hämtade vatten i mån av behov. Det blev en promenad på hundra till hundrafemtio meter ner till pumpen och sedan uppför backen med full spann. Särskilt tröttsamt var det vid stortvätt, då det gick åt mycket vatten. Eftersom vi var goda vänner med Karlsson i tolvän brukade vi vid sådana tillfällen gå in och låna hans ok. Det brukade jag få göra, och sedan fick jag fylla alla baljorna i brygguset.

Avloppssystemet var det enklast tänkbara. Det var ordnat så att innanför varje port fanns en låda med små hål i, där man hällde "slubban". Det var reningssystemet, innan vattnet rann ut på gatan i en rännsten, för att sedan fångas upp i en annan rännsten, som började vid sexan och gick förbi alla husen och ner för backen till brunnen vid pumpen.

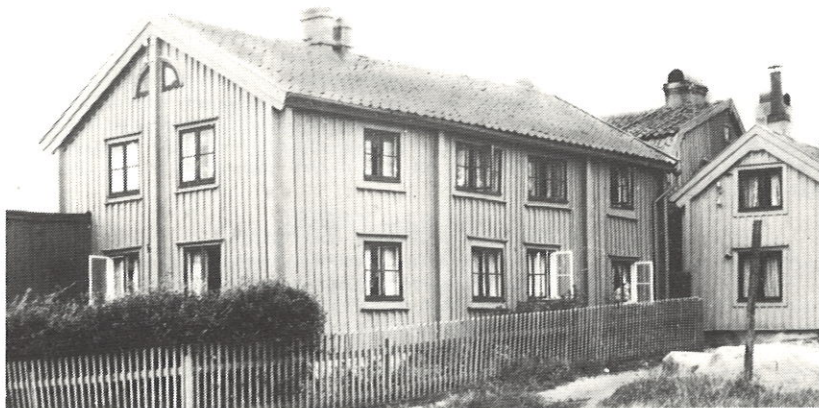
Avloppet från vår gård, som låg sist, anslöt sig först i halva backen. Vattnet hälldes ut på bakgården och rann genom ett rör under vedbodarna ut på gatan, där det förenades med det övriga.

Det blev fall nerför backen, vilket lockade småbarnen att leka med båtar, och för varje spann som hälldes, hur smutsigt vattnet än var, gavs det upp ett glädjetjut. Spyflugorna, som i hundratal satt vid rännan, fick finna sig i att bli störda. Här var kappsegling på gång!

Vintertid ställde detta vatten till med både glädje och bekymmer. Glädje för barnen, som alltid hade is i backen, ty vattnet svämmade alltid över. Bekymmer för de äldre, som med isyxor och spett måste hugga rännor i isen. Men alla ställde solidariskt upp. Även jag var med, och har offrat många timmar på ishackning i backen.

Men dessa bekymmer upphörde, då vi som en av de sista av stadens gator fick in vatten och avlopp på gården. Upp i huset kom dock aldrig vattnet, åtminstone ej medan vi bodde där. Vi flyttade 1934 till Björkholmen.

Varje vår var det brandsyn. Då kollades kakelugnar, spisar och skorstenar av brandpersonal. Även en sotareförmän och en murare var med. Brandsprutorna skulle ställas upp ute på gatan fyllda med vatten. Även tillhörande vattenspanner skulle då stå vattenfyllda vid sidan, för att man skulle kunna se, att de ej läckte. Sedan sprutorna, som stod i en lång rad, provats av brandpersonalen, var det pojkarnas tur att ta över sprutorna. Och detta gjorde de grundligt, för ingen, som passerade gatan under tiden sprutorna "provades" kom torr förbi. Även stegarna skulle provas och brandhakarna kollas. På vår gård fanns även en brandbrunn, som de tittade i.

Vi i fjorton

Till sist vill jag presentera en gård med ganska ovanlig historia, n:r 14. Det var där vi bodde, mina föräldrar, mina två yngre bröder och jag. Pappa var maskinarbetare på varvet. Och på varvet hamnade även jag efter att ha varit stamanställd vid flottan. Mina bröder fick anställning vid varvet resp. tullverket.

Den förste ägaren till fastigheten var enligt Swen-Öjvind Swahn en kvartersman Joh. Trast, som fick lagfart 1764, och efter honom kammarskrivare C. M. Trast. Som tredje ägare kommer galjonsbildhuggare Joh. Törnström. När han fick lagfart är ej känt, men gissningsvis kan det vara omkring 1785. Han lär heller inte bott där till sin död. Han dog nämligen 1828, men 1810 står en volontär Isak Vinberg som ny ägare, och efter honom hans änka. Sedan följer en ny rad ägare. 1860-70 får fastigheten som ägare "Bestyrelsen för barnhemmet" (Se vidare därom senare). I slutet av denna tomtförteckning över 18:e kv. nr. 94 finner vi vår värdinna fru Charlotta Strömberg och hennes make Anton Strömberg. Också till dessa återkommer jag senare, liksom till torghandlare Aug. Persson.

Den mest kände av dessa ägare var naturligtvis Törnström. Bromé berättar i "Karlskrona stads historia" en historia om denne märklige konstnär:

Snutt över gatan låg och ligger fortfarande varvschefsbo-stället, där varvsamiralen Fredrik Henrik af Chapman bodde. Törnström hade en stor familj, och var väl ej så välbetald trots sin stora skicklighet. En dag, berättar historien, stördes amiralen av hammarslag på Törnströms hus. Det var Törnström, som höll på att spika upp ett anslag. Af Chapman blev nyfiken på vad det stod på anslaget, så han hämtade sin kikkare, och kunde då läsa: "Till salu på grund av resa till England". Han insåg genast, att här måste något göras, om han inte skulle förlora sin skicklige bildhuggare. Af Chapman lät omedelbart skicka en anhållan till Kungl. Majt. om höjning av Törnströms lön, vilket även beviljades. Så Törnströms lilla list hade önskad effekt.

Bildhuggareverkstaden, där Törnström gjorde sina monumental-skulpturer, finns fortfarande kvar på varvet, och det sägs att när han hade ett större arbete på gång, bosatte han sig där flera dygn i sträck för att få lugn och ro. Han hade nämligen tolv barn och var gift två gånger.

En annan epok i husets historia kom, enligt en artikel i BLT, då det förvandlades till barnhem. 1860 inköptes nämligen gården av "Bestyrelsen för barnhemmet", som lät anställa en fattig änka med fyra barn att förestå hemmet. Behovet av barnhem var mycket stort, och redan efter några år hade hemmet ett femtiotal barn, däribland tjugo dövstumma.

Huset blev med tiden för trångt, varför man på 1880-talet flyttade in i större lokaler på Hantverkaregatan 32. Hemmet flyttade senare till Blå Port, till ett hus, som nu är rivet. Men namnet barnhemmet hängde med ända in på 1930-talet. Sa man, att man bodde på Teatergatan 14, var det ej många, som visste vad det var för ett ställe, men sa man "Barnhemmet" - då visste alla, var det var.

Gården bestod av två bostadshus, ett på gården och ett mot gatan. Gårdshuset hade två lägenheter. I den ena bodde värdinnan fru CH. Strömberg, en korpulent äldre dam. Hon var sedan många år tillbaka änka efter Anton Strömberg. Denne, som var lam, hade likväl tidigare kunnat försörja dem, ty han var en skicklig träsnidare. De brukade förr bo vid Ronneby Brunn, där paret haft en liten hemslöjdsbod med alster, som maken tillverkat. Varje vår hade de i hyrvagn åkt till Brunnen, där de hade sina vänner, för att sedan, när säsongen var över, med hästekipage, åter komma till Karlskrona. Den andra lägenheten i gårdshuset beboddes ett slag av en ångslupsskeppare H. med familj. Erik eller jag följde ibland med deras son med mat till fadern, och vi brukade då få följa med på en gratistur till Vämö eller Verkö.

Gathuset hade mot gatan en inhägnad trädgård, som det var en glädje att beskåda. Längst bort i den fanns en lövsal, där de

äldre hade sina kaffekalas. Vi barn i gården fick då saft och bullar.

Husets bottenvåning beboddes av värdinnans dotter med maken, en flaggunderofficer, Albin Andersson och deras fyra barn. De hade fyra rum och kök. Det ena av dessa rum, som var möblerat med vita möbler, brukade hyras ut till kvinnliga skådespelare vid de teatersällskap, som gästade den närbelägna teatern. Även ett av de andra rummen hyrdes ibland ut, vanligen till elever vid underofficersskolan. Det hade ett lugnt och soligt läge. Köket var egendomligt. Det låg i en tillbyggnad, och för att komma dit, måste man gå ned för fem-sex trappsteg.

Familjens två vuxna döttrar hade en hobby, de tyckte om att spela piano. Eftersom vi hade vårt vardagsrum rakt ovanför pianot, kunde vi ofta lyssna till trevliga melodier därifrån.

De två sönerna kom in i restaurangyrket, och för mycket på Svenska Amerikalinjens stora fartyg. Albin själv, som på gården vanligen kallades "Flaggen", minns jag som en vithårig man med vita stubbade mustascher och spjuverglint i ögat. Han hade alltid ett glatt ord att säga när vi möttes. Han tyckte om att berätta historier från sina långresor med Fylgia och andra flottans fartyg.

Mina föräldrar umgicks mycket med detta gamla par, som vi på långt håll var släkt med. När det var kaffedags, brukade hustrun dunka med en käpp i taket. Hon hade nämligen svårt för att gå.

En trappa upp bodde vi och en annan familj. Efter en lång, rak trappa hade vi köken till höger. Liksom där nere låg de separat från lägenheterna och en halvtrappa ner. De var ogästvänliga och tråkiga, särskilt vår grannes, som var som en gång, där två människor knappast kunde mötas.

Till vänster i trappan hade vi en dörr, som ledde in i tamburen, vilken vi delade med grannen. Vårt vardagsrum var ganska stort och hade två stycken treluftsfönster. Det var också ungefär en halv meter högre än övriga rum i huset, säkert ett minne från barnhemmets tid. Man visste tydligen även då, att det behövdes ljus och luft, för att barn skulle växa upp till friska människor. Intill detta rum låg vårt sk finrum. Här låg pappa, och här hade han sin stora vapensamling uppsatt på en vägg.

Så hade vi ett rum, som låg i vinkel med dessa rum. Det hade egen ingång, men ingen egen kakelugn, utan kakelugnen i det andra rummet skulle med en sida värma upp detta rum. Men den gjorde det dåligt, så ibland när det var kallt, fick vi lägga in dubbla brasor. Vi brukade ha detta rum uthyrt till en "ungherre". Till damer ville mamma ej ha rummet uthyrt, ty då drog de bara upp herrar på rummet, sa hon.

Det var vanligen militärer vid flottan, som bodde där. Jag har i särskilt minne en av dem. Han var en korpulent korporal, som var från Kallinge. Under gång i hårt väder med jagaren Nordenskjöld svepte en kraftig våg över akterdäck, och spolade två man över bord. Alla försök att rädda de två misslyckades. Den ene av dem var vår nyss nämnde inneboende. Året bör ha varit 1929 eller 1930.

Pappa tyckte om att ha något att pyssla med. Han skar träskedar och byggde modellbåtar, och han skar till och med egna schackpjäser. Jag minns också, att han gjorde ett modellslott, som stod utställt i Krooks Bokhandels stora fönster.

På vintrarna kunde familjen, och ibland även husets övriga invånare, samlas framför brasan i vårt stora rum. Pappa tog sedan fram sin gitarr och underhöll oss med sång och musik. Mest var det sånger från gamla skillingtryck han sjöng. En del var tragiska, en del glada.

Karl A Anderssons vapensamling. Foto 28/8 1925.

Men pappas största intresse var i alla fall sjön. I början hade han en segelbåt tillsammans med sin bror, men senare skaffade han en motorbåt. Den hade vi i många år, och otaliga är de turer vi gjorde i Karlskronas västra skärgård, till dess kriget började och bensinen ransonerades. Att meta aborrar var hans stora hobby. Han kunde stiga upp kl 4 en söndagsmorgon, köra ut till ett bra metställe, och komma hem med en knippa aborrar. Sen rensade och stekte han dem, och bjöd familjen till frukost. Skulle han någon gång glömma sina meten på Ekholmen, där han hade båten förtöjd, då var dagen förstörd.

Våra grannar i samma våning som vi, var en fru Andersson med två barn. Sonen, som hette Gösta, räknar jag som en av mina bästa ungdomsvänner. Han övertog senare en av Ernst Elméns specialaffärer. Dottern, som var något äldre, brukade ibland roa sig med att spela zittra, men för det mesta var det grammofon. Hennes favorit var tydligen Karin Juel när hon sjöng "En natt på Ancora bar--", för den drog hon igenom varje kväll när hon kom hem från jobbet.

Dom hade som inneboende en på den tiden känd torghandlare, nämligen August Persson, vanligen kallad "Ägga-Persson". Det var en originell man. Han brukade stå på Stortorget och Ristorget och sälja frukt och ägg. Men han var inte så noga med om det var sekunda varor. Jag minns en gång, när en fru skulle köpa ägg. Hon såg lite misstänksamt på äggen, och frågade: "Dom är väl inte sura?" Ägga-Persson böjde sig ner och tog upp ett ägg ur lådan och sa: "Det skall jag säga lilla frun, att här finns bara prima varor." Varefter han knackade itu ägget, och sörplade i sej innehålllet framför den förvånade frun. Och inte mindre förvånad var jag. Här stod hans trovärdighet som handlande på spel. Som medhjälpare till honom ibland, visste jag hur "prima" hans varor var. Han hade emellertid tur, som fick tag i ett friskt ägg.

"Ägga-Persson"

På vår gård förvarade han sina fruktlådor i en vedbod. Han transporterade dem sedan på en dragkärra till och från torget. Hjälpte vi honom att bära in lådorna, brukade han sticka till oss några äpplen eller bär.

Att Persson var rik, var det ej många som visste, men han hade affärssinne. Han ägde flera bondgårdar, och i stan ägde han en massa hus, de flesta saneringsfärdiga. Otaliga är de vitesförlägganden han fick från hälsovårdsnämnden med uppmaning att renovera sina gamla kåkar. Men han stretade emot i det längsta, och fördröjde alla rättsliga åligganden.

Det fanns ytterligare en boende i gården, och det var den, som bodde i brygghuskammaren. Brygghuset var ett särskilt litet hus på gården, och det var uppdelat så, att hälften var tvättstuga, och hälften ett litet rum med kakelugn. Men det var ingen egen ingång till denna kammare, utan hyresgästen fick hoppa mellan tvättbaljorna, som stod på golvet. Maten fick han laga på ett primuskök, som stod på bordet vid det lilla fönstret. Matlagningen kunde också ske vid öppna spisen i tvättstugan när denna var ledig.

Där bodde endast ensamstående. Hyran var ju låg, jag tror endast fem kronor i månaden, men standarden var ju också låg. Bland de som bodde där fanns en enögd skomakare. Han hade alltid en svart skinnlapp för det dåliga ögat. Flera gånger bodde där tidningsbud. Jag har särskilt en av dessa i minnet. Det var en yngre man, som var anställd hos BLT, och som dessutom sopade fastigheter. Han var lite ovanlig, för hur kallt det än var, gick han alltid tunnklädd och barhuvad. I kakelugnen eldade han sällan. Mamma tyckte synd om honom, och gav honom en tallrik soppa då och då.

Jag tror det var den siste hyresgästen, som bodde där, för rummet blev sedan utdömt av hälsovårdsnämnden.

Tomtarna på loftet

Men det var inte bara människor, som bodde i huset. På mörka vinterkvällar satt ofta de äldre och berättade historier om märkliga upplevelser och vi barn lyssnade med spänning.

Ibland berättades det om tomtar, som bodde i huset. På julafton var mamma noga med att lämna grötfatet kvar på matbordet över julnatten till tomten. På morgonen brukade vi barn gå fram till grötfatet för att se hur mycket han hade ätit. Men det verkade vara orört. På vår fråga, om tomten inte ätit någon gröt sa mamma alltid, att han åt så litet, att det knappt märktes. Detta var förmodligen en uppfattning, som hon haft sedan sin småländska barndom.

Men att det bodde en tomt i vårt hus, det kunde en man, som bott i vår lägenhet tidigare intyga. Han hette Modig och var nattvakt, så han ansågs som trovärdig. Flera gånger när han kommit hem från sitt nattpass, hade han i trappan mött en liten gråklädd man, inte större än ett barn. Han hade aldrig tilltalat honom, det fick man nämligen inte göra med tomtar, för det kunde bringa otur.

Men även i gårdshuset fanns det tomtar, därom var värdinnan övertygad. Men dom höll till uppe på vinden, där dom ibland höll ett förfärligt liv. De var tydligen missnöjda med något. Men när man gick upp för att undersöka saken, blev det tyst. Gick man sedan ner började oväsendet igen. Så kunde det hålla på flera gånger. Ja, det var vad den gamla värdinnan sa.

P.M. angående stavningen av namnet Karlskrona
av Sture Aspegrén

I Karlskrona stads privilegiebrev den 10 augusti 1680 stavas namnet Carls Crona. Samma är förhållandet i stadens sigill av 1740. C-et i både "Carl" och "crona" kommer från latinet. Det latinska namnet för Karl är Carolus och krona heter corona. Att på 1600-talet k-ljud framför hård vokal eller konsonant över lag inte skrevs med c framgår bl a därav att k-ljudet i ord i privilegiebrevet som "konung", "kraft", "villkor" stavas med k.

1. Först upptages tillbehandling leden "Carl".

Frågan är nu när de båda c-ena Carlsrona utbyttes mot k. Ett studium av stadsfullmäktiges protokoll visar att Karlskrona första gången stavas med K i protokollet för den 16 juni 1904. Då tjänstgjorde tillfälligt en yngre sekreterare vid den ordinarie sekreterarens sjukdom. Samma stavning användes vid nästa sammanträde den 6 juli 1904. Men egendomligt nog återkommer stavningen med C i protokollen för den 8 och 22 september 1904 oaktat sekreteraren var densamma som den 16 juni och 6 juli. Att döma av handstilen har olika personer skrivit ut protokollen och den avvikande stavningen kan möjligen förklaras därav. I protokollen för den 17 november och 15 december 1904 stavas Karlskrona åter med K. Då tjänstgjorde en ny ung sekreterare, som blev ordinarie 1905, och fr o m detta år stavas Karlskrona med K i stadsfullmäktiges protokoll.

Något beslut i stavningsfrågan har jag inte funnit i stadsfullmäktiges protokoll.

Jag har också undersökt stavningen i en del tryckta kommunala förordningar o dyl, av vilka en del är försedda med länsstyrelsens fastställelseresolution.

Här är praxis ytterst vacklande. Sista gången bokstaven C användes är 1902. Bokstaven K har använts så tidigt som 1868 och därefter bl a 1874, 1877 och 1878. 1879, 1881 och 1886 förekommer båda stavningarna i samma tryck i det att vederbörande kommunala organ och länsstyrelsen stavat olika. Carlsrona Veckoblad började utkomma 1753 och upphörde 1908, då med stavningen Karlskrona Veckoblad. För undersökningen har jag använt de nummer av tidningen, som finns hos Blekinge museum. Tidningen utkom tisdag, torsdag och lördag. I nr 88 lördagen den 31 juli 1875 stavas Karlskrona med C. Nästa nummer hos tidningen är nr (91), som utkom tisdagen den 10 augusti 1875 och där stavas Karlskrona med K och så är fallet också i fortsättningen. Att märka är att fr o m nr 2 (91) har tidningen en annan vinjett än tidigare. Här saknas uppenbarligen två nummer - nr 89 och nr 1 (90). Det skulle rätteligen vara tre, nämligen för tisdagen den 3 augusti, torsdagen den 5 augusti och lördagen den 7 augusti. Kanske medförde vinjettyttet svårigheter med utgivningen? Det finns anledning att förmoda, att nr 1 (90) var det första numret med den nya vinjetten, där stavningen med användes. Det är skada att detta nummer saknas ty det är väl troligt att redaktionen där kommenterat det nya utseendet av första sidan och den i samband därmed ändrade stavningen av tidningens namn. Sammanfattningsvis torde man kunna säga att leden "Carl" i namnet Carlsrona Veckoblad stavas med K sedan augusti 1875.

2. Jag övergår härefter till leden "crona".

Kommunala protokoll o dyl för tiden före 1863 förvaras hos landsarkivet i Lund. Förmodligen har övergången från c till k i "crona" skett tidigare än motsvarande förändring i "Carl". Detta bestyrkes därav att "krona" stavas med k i stadsfullmäktiges handlingar för 1863.

Ett studium av Carlsrona Veckoblad visar att man fr o m det nummer, som utkom den 12 januari 1793, stavar "krona" med k.

TBV Aktuell

Till medlemmarna i Föreningen Gamla Carlskrona

Sedan ett par år tillbaka har föreningen ett samarbete med studieförbundet TBV, och vi har nu fått tillfälle, att presentera en del kurser, som kan tänkas intressera Dig som medlem.

Björkholmska

Vi på TBV vill gärna "forska" i den dialekt, som står karlskroniten närmast, nämligen Björkholmskan. Kan Du bidra?

Blekingesöm

En gammal fin traditionsrik sömnad. Kom med i en cirkel och låt en fin gammal tradition leva vidare.

Vår stad

En cirkel i direkt samarbete med Föreningen Gamla Carlskrona. Föreningen har i samarbete med Karlskrona Fotoklubb låtit fotografera samtliga fastighetsfasader på Trossö-Björkholmen-Ekholmen. Vi behöver nu hjälp att katalogisera och bearbeta materialet. Du, som är medlem, kan göra en insats för Din förening, samtidigt, som Du får ökade kunskaper om Din stad.

Cirkelledare utses av Föreningen Gamla Carlskronas styrelse. Föreningen väddar till medlemmarna, att utnyttja tillfället att hjälpa föreningen med ett angeläget arbete.

TBV:s fina lokaler mitt i centrala Karlskrona står till Ert förfogande även på dagtid!

Ring TBV Karlskrona

tel 0455/196 40

Adress:

Ronnebygatan 42

371 33 KARLSKRONA

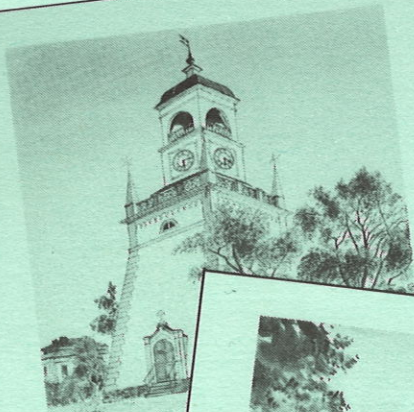
NYA CARLSCRONAGRAM

Amiralitetsklockstapeln

Högvakten

Fyrfärgstryck av två akvareller

av Sven Olof Bergström.

Amiralitetsklockstapeln. Akvarell av Sven Olof Bergström.

Carl

Högvakten. Akvarell av Sven Olof Bergström.

Carlskronagram

Pris 5:- inkl. kuvert.